

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Ådalsskolan i Kramfors kom-
mun

Innehåll

Inledning

Fakta om Ådalsskolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Ådalsskolan i Kramfors kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på fordons- och transportprogrammets inriktning personbil.

Ådalsskolan besöktes den 14 till 16 januari 2014. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Peter Holmberg och Sture Löf. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Ådalsskolan

Ådalsskolan är en av Kramfors kommun två kommunala gymnasieskolor. Ådalsskolan ligger centralt i Kramfors tätort. På Ådalsskolan går totalt 490 elever fördelade på 9 av de 18 nationella programmen; barn- och fritidsprogrammet, el- och energiprogrammet, estetiska programmet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, industritekniska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogramme. Dessutom finns introduktionsprogram(IM) och gymnasiesärskola. Skolan består av tre enheter med var sin rektor.

Fordons- och transportprogrammet har sina lokaler för yrkesämnena i Vallens industriområde, ca 4 km från skolan. Lokalerna har stor yta och är välutrustade. De gymnasiegemensamma ämnena läser eleverna inne på Ådalsskolan, oftast tillsammans med elever från andra yrkesprogram. De fyra lärarna på fordons- och transportprogrammet utgör ett programarbetslag. Totalt finns 22 elever på programmet. I den klass inspektörerna har följt finns 10 elever, alla pojkar. Intagningspoäng för klassen varierar mellan 190 och 120.

Ådalsskolan har gjort sig känd genom att vara långt framme när det gäller att utnyttja informationsteknik (IT) i undervisningen och har framför allt fokuserat på den pedagogiska användningen av IT. Som ett led i detta har skolan beslutat att i stället för bärbara datorer satsa på "iPads" till alla elever.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesprogram än på högskoleförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat.

Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i yrkesämnena, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på fordons- och transportprogrammets inriktning personbil och identifierat två prioriterade utvecklingsområden och ett väl fungerande inslag på skolan. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

Att eleverna känner till målen för utbildningen är en förutsättning för att de ska kunna ha inflytande över den. Examenmålen ska ligga till grund för utbildningen och är en viktig utgångspunkt för att ge eleverna möjlighet till inflytande över undervisningen. Både eleverna själva och lärarna i den aktuella klassen säger att eleverna i början av kurserna fått information om kursernas mål. Examensmålen är däremot inte kända för eleverna. Att som elev kunna påverka innehållet i kurserna är enligt lärarna generellt svårt. I början av varje kurs går lärarna igenom ämnesplanerna och kunskapskraven för de olika betygsnivåerna, och försöker då förenkla beskrivningarna för att öka elevernas förståelse. Dessutom tas mål och kunskapskrav upp i samband med genomgång av prov på olika moment i kursen. De mer omfattande betygssamtalen sker enligt både lärarna och eleverna vid utvecklingssamtalen.

Ibland kan olika bestämmelse från tillsynsmyndigheter och bransch enligt yrkeslärarna upplevas som hinder när det gäller att göra anpassningar på transportinriktningen, men enligt lärarna finns det i yrkesämnena ändå större möjligheter att påverka innehållet än i de gymnasiegemensamma ämnena. Detta beror bland annat på mer undervisningstid och mindre grupper av elever. När utbildningen på fordonskurserna startar och yrkeslärarna presenterar upplägget har eleverna möjlighet att tycka till och göra förändringar inom ramen för vad som är möjligt. Eleverna har även möjligheter att välja arbetsuppgifter, om de t.ex. vill göra en uppgift teoretiskt eller praktiskt. I de praktiska momenten får eleverna oftast återkoppling på sin uppgift direkt på stunden. Eleverna gör ett diagnostiskt prov varje vecka så att de efter en tid själva ser hur de utvecklas. Feedback ges sedan varje måndag, efter provet på fredagen. Flertalet elever tar fasta på och siktar också på att genomföra den certifiering, som är fordonsbranschens eget skriftliga prov.

I de gymnasiegemensamma ämnena har eleverna mindre möjligheter till inflytande enligt såväl lärare som elever men har möjlighet att välja arbetsformer och redovisningssätt. Skillnaden framgår tydligt i den elevenkät som alla elever har besvarat där 67 procent i yrkesämnena anser att de kan påverka innehållet mot knappt 33 i de gymnasiegemensamma ämnena. Ibland ges möjlighet till "infärgning", dvs att en lärare integrerar yrkesämnet i de gymnasiegemensamma ämnena eller vice versa, vilket de flesta lärare anser vara en bra strategi att motivera eleverna och skapa sammanhang. Yrkeslärarna framhåller att de hela tiden lyfter fram de gymnasiegemensamma ämnenas betydelse för eleverna, och att kunskaper i dessa är viktiga. Yrkeslärarna försöker på sina egna lektioner ha kontroll över hur eleverna ligger till även i gymnasiegemensamma ämnen, och påminner regelbundet eleverna om kommande prov i gymnasiegemensamma ämnen. Lärarna var särskilt engagerade i att eleverna deltog i undervisningen vad gäller ämnet Idrott och hälsa.

På den lektion i samhällskunskap som inspektörerna följde var dock möjligheten till inflytande och kommunikation framträdande. Läraren frågade vilka moment eleverna ville lägga mer fokus på under kursen och kunde i viss utsträckning välja omfång av olika delar utifrån elevernas intressen. Detta på en 50-poängs-kurs, som enligt lärarens uppfattning är ganska hårt styrd till sitt innehåll och inte medger alltför stor flexibilitet i stoffurval. Eleverna svarade också på vad de inte ville göra, nämligen presentationer inför grupper. Lärare och elever använde hela tiden sina iPads för att kommunicera och kunde ge och få direkt återkoppling på hur en lektion varit eller hur en diskussion utfallit.

När det gäller det mer formella inflytandet är elevkåren en central del av elevinflytandet på skolan. Det finns även matråd och elevskyddsombud och rektor framhåller att det är viktigt att eleverna vet vilka möjligheter som finns att påverka skolmiljön. En del av elevinflytandet är enligt vad rektorn uppger också möjligheten att framföra sina önskemål eller klagomål, på ett sätt som är nära anknutet till det systematiska kvalitetsarbetet. Enligt skolans trivselenkät vidtas åtgärder som ger goda möjligheter för elever att på olika sätt föra fram sin talan och påverka sin utbildning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Ådalsskolan behöver vidareutveckla elevinflytandet. Eleverna vid det granskade programmet ges möjligheter att påverka arbetssätt och arbetsformer, men har mindre inflytande över innehåll i undervisningen. Att stimulera även detta inflytande, skulle medföra ökade möjligheter att anpassa undervisningen till elevernas intressen och erfarenheter.

Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Om en elev har studiesvårigheter tillämpar skolan en arbetsgång som innebär att undervisande lärare, eleven själv eller dennes vårdnadshavare alternativt elevhälsan underrättar mentorn. Denne anmäler till rektor om det finns en F-varning för att avgöra om ärendet måste skickas vidare till elevhälsan för utredning. På Ådalsskolan skiljer man på åtgärdsprogram och handlingsplan, och på s.k. tydlig och mer diffus F-varning. Om elevhälsans utredning visar att skolan behöver sätta in extra resurser, stödtimmar eller annat särskilt stöd dokumenteras dessa i åtgärdsprogram som beslutas av rektor efter samråd med elev och vårdnadshavare. Skolan försöker undvika att arbeta med stödet i smågrupper utan strävar i stället efter att ge stöd i de reguljära undervisningsgrupperna. Om det finns behov av att komma överens med vårdnadshavare eller en elev om rutiner utanför skolan eller om det finns behov av att upprätta individuella överenskommelser dokumenteras detta sedan en tid tillbaka i en handlingsplan.

Skolan skiljer således på åtgärdsprogram och handlingsplan. Enligt elevvårdsteamet avser åtgärdsprogram de åtgärder skolan ska ge, medan det vid handlingsprogram är det något eleven måste göra. Skolinspektionen konstaterar att gränsdragningen mellan åtgärdsprogram och handlingsplan i praktiken inte verkar vara tydlig, inte ens för elevvårdsteam eller undervisande lärare. I

den klass inspektörerna följt fanns två åtgärdsprogram. På frågan om de två elever som inspektörerna träffat enligt skolans egen definition kanske skulle haft handlingsprogram i stället för åtgärdsprogram blev svaret "Ja, det skulle de nog ha haft".

F-varningar är enligt elevhälsan vanligast i matematik och engelska, men det har varierat lite mellan olika år. Stödet i matematik är viktigt eftersom fordonsbranschen ställer krav på att eleverna ska ha betyg i ämnet. I kursen naturkunskap, som redan är avslutad, får några elever enligt elevhälsan fortsatt stöd inför ett omprovstillfälle. Rektor kan besluta om förlängd undervisning främst om det handlar om sociala skäl. När det gäller fordonsprogrammet framhåller rektorn att programmet tar emot många elever med bakgrund "i hemförhållanden som inte har studievana". Därför har rektorn beslutat att skolan ska lägga extra tid/ fler lärare, som inte är tjänstefördelade på enskilda kurser, just för att förebygga att eleverna inte ska hamna efter. Flertalet elever nyttjar detta redan idag i någon form.

Skolan följer enligt elevvårdsteamet upp elevernas frånvaro. Ibland kan det dock dra ut på tiden innan de får respons från sociala myndigheter. Samverkan med andra aktörer i samhället kunde därför generellt vara bättre. Elevhälsan menar också att stöd i enskilda ämnen har skurits ned som t.ex. mattestugan till förmån för mer generella åtgärder. "Vi ger mer och mer specialundervisning, vilket också kan bli en spiral neråt. Det finns ett mörkertal, t.ex. med elever som är på gränsen till särskola". Sammantaget får skolans elever särskilt stöd som täcker behovet, men man skulle enligt elevvårdsteamet alltid vilja ha mer. Elevvårdsteamet menar att skolan inte har tillräckliga resurser, t.ex. för att undvika för stora grupper.

Stödinsatserna följs upp och leder i allmänhet till positivt resultat, men ibland kan det handla om sociala problem som skolan inte kan påverka enligt lärare och elevhälsa. I de få fall där elever har hoppat av programmet har det oftast berott på att eleverna har haft låga förväntningar på utbildningen, en del elever har t.ex. inte trott att det krävs att man jobbar. Det gäller oftast elever som inte har fordon som förstaval. Dessa elever byter oftare program.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Ådalsskolan erbjuder sina elever stödinsatser i många olika former, men skolan behöver utveckla rutiner för särskilt stöd och eftersträva en enhetligare tillämpning, speciellt när det gäller begreppen åtgärdsprogram och handlingsplan.

Väl fungerande inslag

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

Undervisningen på fordons- och transportprogrammet har enligt lärarna en nära och naturlig koppling till yrkeslivet då eleverna genom sitt programval också upplever att de har valt ett yrke. Elevernas fokus blir därför att då de avslutat sin utbildning så ska de ha ett jobb. Skolans fyra fordonslärare, som utgör ett programarbetslag med konferens två dagar i månaden, betonar dock tydligt att eleverna valt ett helt utbildningspaket med alla ingående ämnen och försöker motivera eleverna även för andra inslag än fordon. Eleverna framhåller att de trivs bra på sin fordonsverkstad, 4 km från Ådalsskolan, men att de också själva vill vara nere på skolan.

Skolans yrkeslärare har kontinuerlig kontakt med motorbranschen. I Ådalsskolans lokala programråd för fordonsprogrammet träffar yrkeslärarna representanter för företag och fack samt arbetsgivare och politiker. Elevernas deltar inte, men deras synpunkter tillgodoses genom att lärarna tar upp elevernas frågeställningar. De frågor som lärarna oftast får med sig är elevernas frågor och önskemål om kommande arbetsplatsförlagt lärande (APL). Att eleverna inte själva deltar beror enligt rektor främst på praktiska skäl t.ex. att mötena ligger utanför skoltid och på tider då eleverna har lov. Rådet har två planerade möten per läsår och det kan bli flera om det är frågor som inte kan lösas över nätet.

Det arbetsplatsförlagda lärandet är enligt branschens önskemål koncentrerat till årskurs 3. Skolan räknar med att alla elever minst får sina 15 veckors APL. Eftersom eleverna arbetar med kundbilar i skolans verkstad tycker de att förläggningen av APL till sista året fungerar bra. Under vårterminerna gör eleverna miljöbesök (åk 1) eller introduktionsbesök (åk 2) på de kontrakterade arbetsplatser. Tillsammans med den skolförlagda delen skapar det en undervisning som utgör en meningsfull helhet och ingår i ett sammanhang med elevernas förväntningar.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i fordonsteknik, personbil samt samhällskunskap observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.